

Polska wieś po akcesji do UE- nastroje, postawy a ekonomiczne realia

B. Fedyszak – Radziejowska

Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN

Wydział Administracji i Nauk Społecznych PW

Badanie CBOS pt. „Warunki życiowe społeczeństwa polskiego: problemy i strategie” realizowano od września do listopada 2007 roku na reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski (N= 38 866). Próba wiejska liczyła N= 14 480, a próba rolników N= 6 200. Kierownikiem projektu badawczego był ówczesny dyrektor CBOS, dr Krzysztof Zagórski.

W latach poprzedzających integrację Polski z UE rolnicy byli grupą społeczno – zawodową najbardziej sceptyczną wobec akcesji, o najniższym poziomie optymizmu i najwyższym poziomie niezadowolenia z własnej sytuacji życiowej.

Podstawowe pytanie, na które przed 2004 rokiem badacze próbowali znaleźć odpowiedź dotyczyło efektywności unijnej polityki rolnej, a dokładniej jej wpływu na:

- tempo zmian w strukturze agrarnej,
- przebieg procesu odchodzenia mieszkańców wsi od rolnictwa,
- poziom dochodów rolniczych
- na zmiany zachodzące w społecznej świadomości mieszkańców wsi

1. Zmiany w strukturze społecznej wsi – posiadanie użytków rolnych. (w%)

Czy Pan(i) lub członkowie rodziny, z którą tworzy Pan(i) gospodarstwo domowe posiadacie użytki rolne?	Mieszkańcy wsi		
	2007	2002	1999
Tak, 1 ha powierzchni lub więcej	37,6	52,0	53,0
Tak, poniżej 1 ha powierzchni	8,9	14,0	10,0
Nie	53,6	34,0	37,0
Ogółem liczebność próby wiejskiej	12 797	743	707

Zróżnicowanie regionalne

Ten proces jest zróżnicowany regionalnie; w województwie lubelskim posiadanie ziemi deklaruje 47% mieszkańców wsi, w podlaskim - 49%, łódzkim- 40%, a świętokrzyskim- 39,0%.

Najmniej rolnicze województwa w których procent właścicieli użytków rolnych nie przekracza 20% to zachodniopomorskie - 12%, lubuskie -15%, pomorskie -16,% oraz opolskie i śląskie -20%.

2. Grupy społeczno - zawodowe na wsi a własność lub współwłasność użytków rolnych. (w%)

Do której z wymienionych grup zaliczył(a)by się Pan(i) ze względu na swoją obecną sytuację?	Czy Pan(i) lub członkowie rodziny z którą tworzy Pan(i) gospodarstwo domowe posiadacie użytki rolne?			
	Tak, 1 ha i więcej	Tak, poniżej 1 ha	Nie	Liczebność
Średnia dla mieszkańców wsi	37,6	8,9	53,5	12 783
W tym w wybranych grupach społ.-zawodowych:				
Rolnicy indywidualni i pomagający im członkowie rodzin	96,8	2,1	1,0	1 454
Uczniowie i studenci	42,7	8,2	49,1	504
Nauczyciele	37,1	8,2	54,7	220
Dyrektorzy, prezesi, kadra kierownicza	34,5	5,0	60,5	100
Robotnicy niewykwalifikowani	33,8	8,4	57,8	624
Właściciele prywatnych firm, sklepów, agencji	31,9	9,2	58,9	336
Robotnicy zatrudnieni w rolnictwie, leśnictwie, rybacy	30,6	9,7	59,7	98
Renciści	30,4	11,7	57,9	1 265
Robotnicy wykwalifikowani i brygadziści poza rolnictwem	27,6	10,2	62,2	1 043
Pracownicy fizyczno-umysłowi	28,7	9,3	62,0	905
Mistrzowie, technicy	27,3	9,7	63,0	108
Emeryci	27,7	9,3	63,0	3 276
Pracownicy administracyjno-biurowi, kierownicy,	25,4	8,2	66,4	612
Pielęgniarki, położne	24,3	12,1	63,6	111
Zawody twórcze, naukowcy, specjaliści	23,2	11,3	65,5	160

3. Struktura społeczno – zawodowa mieszkańców wsi w 2002 i 2007 roku. (w%)

Do której z wymienionych grup zaliczył(a)by się Pan(i) ze względu na swoją obecną sytuację?	Wieś 2007		Wieś 2002
	Kadra kierownicza, specjaliści, zawody twórcze, kierownicy, oficerowie	4,0	11,0
Pracownicy administracyjno biurowi, specjaliści niższego szczebla,	7,0		
Pracownicy fizyczno umysłowi, pracownicy sklepów, listonosze,	8,0	19,0	13,0 *
Robotnicy wykwalifikowani, brygadziści	11,0		
Robotnicy niewykwalifikowani zatrudnieni w rolnictwie i poza nim	6,0		5,0
Rolnicy i pomagający im członkowie rodzin	13,0		19,0
Właściciele prywatnych firm, zakładów, sklepów	3,0		4,0
Renciści i emeryci	27,0		29,0
Bezrobotni	9,0		11,0
Ogółem liczebność badanej zbiorowości	14 452		743

4. Struktura agrarna – stabilizacja i zmiany. (w%)

Powierzchnia gospodarstwa rolnego	2007	2002	1999
Do 2 ha	34,8	35,0	34,0
3-5 ha	28,0	28,0	28,0
6-10 ha	18,0	19,0	23,0
11 ha i więcej	19,2	18,0	15,0
Liczebność badanej próby	5 774	424	437

5. Zmiany w poziomie dochodów mieszkańców wsi. (w%)

Miesięczny dochód netto na rodzinę	Rok 2007		Rok 2002	
	Mieszkańcy wsi	Rolnicy	Mieszkańcy wsi	Rolnicy
Do 750 zł	5,7	6,0	15,0	14,0
751-1500 zł	19,5	16,7	32,0	28,0
1501-2250 zł	15,7	13,2	20,0	11,0
2251 zł i więcej(tylko dla roku 2002)			11,0	10,0
2251- 3000 zł (tylko dla roku 2007)	14,1	10,4		
3001 zł i więcej(tylko dla roku 2007)	12,7	10,9		
Brak danych	32,4	42,8	22,0	37,0
Ogółem liczebność	14480	6200	743	424

6. Dochody wiejskich gospodarstw domowych w wybranych grupach społeczno- zawodowych. (w%)

Do której z grup zaliczyłby się Pan(i) ze względu na swoją sytuację	Dochód gospodarstwa domowego					
	1-750zł	751-1500zł	1501-2250zł	2251-3000zł	3001zł i więcej	Brak danych.
Kadra kierownicza	-	2,3	4,1	5,3	40,5	47,9
Nauczyciele	0,5	1,6	10,5	17,1	28,6	41,8
Pracownicy adm.-biurowi	-	5,7	9,1	14,8	29,0	41,5
Pracownicy fiz.-umysłowi	1,0	8,6	15,0	15,9	15,4	44,1
Robotnicy wykwalifikowani	-	8,0	16,9	16,0	19,6	39,4
Robotnicy niewykwalifikowani	2,4	13,9	21,4	10,1	18,9	33,2
Rolnicy	2,6	9,5	9,3	8,3	15,9	54,4
Właściciele prywatnych firm	-	1,5	5,7	6,6	25,0	61,2
Emeryci	5,7	25,1	21,0	10,5	7,9	29,9
Bezrobotni	7,5	21,7	14,6	7,8	5,9	42,6

7. Sfera niedostatku w społecznościach wiejskich (w%)

Do której z grup zaliczyłby się Pan(i) ze względu na swoją sytuację	Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na:			
	Zakup żywności		Wydatki związane z nauką, kształceniem	
	Tak	nie	tak	Nie
Kadra kierownicza	4,0	96,0	4,2	95,8
Właściciele prywatnych firm	2,8	97,2	6,1	93,9
Pracownicy adm.-biurowi	5,8	94,2	9,1	90,9
Pracownicy fiz.-umysłowi	12,3	87,7	11,2	88,8
Robotnicy wykwalifikowani	13,4	86,6	13,6	86,4
Nauczyciele	4,6	95,4	7,7	92,3
Robot niewykwalifikowani	17,4	82,6	18,9	81,1
Emeryci	18,7	81,3	4,7	95,3
Rolnicy	14,4	85,6	14,4	85,6
Bezrobotni	34,1	65,9	24,1	75,9
Średnia dla wsi *	17,4	82,6	12,0	88,0
Średnia dla Polski**	15,5	84,5	10,9	89,1

PRZED AKCESJĄ:

8. Nastroje na polskiej wsi przed akcesją. (w%)

Czy obecnie Pana(i) rodzinie żyje się	Mieszkańcy wsi		Rolnicy	
	2002	1999	2002	1999
Bardzo dobrze i dobrze (łącznie)	16,0	12,0	10,0	8,0
Ani dobrze ani źle	54,0	54,0	55,0	55,0
Źle i bardzo źle (łącznie)	30,0	33,0	35,0	37,0
Liczebność	743	707	424	437

PO AKCESJI:

9. Społeczeństwo o swoim poziomie życia w 3 lata po akcesji. (w%)

	Zadowolenie z materialnych warunków bytu Pana(i) gospodarstwa domowego (ogólnie dochodów, zasobów, stanu posiadania, poziomu życia)					
	Bardzo zadowolony	Raczej zadowolony	Średnio zadowolony	Raczej niezadowolony	Bardzo niezadowolony	Liczebność
Polska ogółem	7,6	32,7	35,5	17,0	7,2	38797
Mieszkańcy największych miast	8,5	34,7	33,4	15,6	7,8	4775
Mieszkańcy wsi	7,3	32,5	35,8	17,8	6,5	14 441
Rolnicy	5,9	27,2	39,7	20,9	6,3	1955

10. Poziom zadowolenia użytkowników gruntów rolnych z (...) swoich perspektyw (w%)

Grupy społeczno – zawodowe posiadające użytki rolne o pow. 1 ha i więcej	Poziom zadowolenia z... swoich perspektyw			
	Bardzo i raczej zadowolony	Średnio zadowolony	Raczej i bardzo niezadowolony	Liczba osób
Posiadający ziemię pow. 1 ha (ogółem)	41,8	39,3	19,0	6 048
Robotnicy wykwalifikowani	44,6	44,5	10,9	450
Pracownicy administracyjno – biurowi	62,5	29,8	7,7	230
Rolnicy	35,3	42,4	22,2	1 814
Emeryci	22,2	44,8	33,1	827
Bezrobotni	31,1	41,5	27,4	365

11. Przyszłość rodziny w opinii właścicieli użytków rolnych. (w%)

Grupy społeczno – zawodowe posiadające użytki rolne o pow. 1 ha i więcej	W jakim kierunku zmierza sytuacja P. rodziny?			
	Zdecydowanie i raczej dobrym	Ani w dobrym ani w złym	Zdecydowanie i raczej w złym	Liczba osób
Posiadający ziemię pow. 1 ha (ogółem)	63,9	27,0	8,9	6 195
Robotnicy wykwalifikowani	66,2	26,2	6,5	459
Pracownicy administr. – biurowi	78,9	18,4	2,7	238
Rolnicy	58,5	29,8	11,5	1 868
Emeryci	52,6	33,4	13,5	852
Bezrobotni	65,7	23,9	10,5	366

Tabela 12. Sceptycyzm przed akcesją - przyszłość polskich gospodarstw rolnych w UE. luty 2003 rok. (w%)

Opinie ogółu respondentów, mieszkańców wsi i rolników.	Jak integracja Polski z UE wpłynie na funkcjonowanie indywidualnych gospodarstw rolnych ;			
	Raczej korzystnie	Raczej niekorzystnie	Nie będzie miała wpływu	Trudno powiedzieć
Polska [N:1099]	33	42	4	21
Mieszkańcy wsi	24	53	4	19
Rolnicy	40	45	6	9

CBOS luty 2003,

Tabela 13. Optymizm po akcesji - obecna sytuacja polskich gospodarstw rolnych. kwiecień 2008 rok. (w%)

Opinie ogółu respondentów, mieszkańców wsi i rolników.	Jak przystąpienie Polski do UE wpłynęło na funkcjonowanie indywidualnych gospodarstw rolnych ;			
	Raczej korzystnie	Raczej niekorzystnie	Nie będzie miała wpływu	Trudno powiedzieć
Polska [N:1006]	75	11	5	10
Mieszkańcy wsi	73	12	4	11
Rolnicy	66	22	6	6

CBOS kwiecień 2008,

Optymizm po akcesji - obecna sytuacja polskich gospodarstw rolnych. kwiecień 2009 rok. (w%)

Opinie ogółu respondentów, mieszkańców wsi i rolników.	Jak przystąpienie Polski do UE wpłynęło na funkcjonowanie indywidualnych gospodarstw rolnych ;			
	Raczej korzystnie	Raczej niekorzystnie	Nie będzie miała wpływu	Trudno powiedzieć
Polska [N:1006]	65	18	5	12
Mieszkańcy wsi	60	24	5	11
Rolnicy	44	43	5	8

CBOS kwiecień 2009,

Tabela 15. Nastroje przed akcesją - rachunek strat i korzyści postrzeganych w wymiarze osobistym. Grudzień 2001 rok. (w%)

Opinie ogółu respondentów, mieszkańców wsi i rolników.	Integracja Polski z UE przyniesie Panu(i) osobiście;			
	Więcej korzyści niż strat	Tyle samo korzyści, co strat	Więcej strat niż korzyści	Trudno powiedzieć
Polska [N:959]	34,0	21,0	23,0	22,0
Mieszkańcy wsi	27,0	20,0	25,0	28,0
Rolnicy	15,0	11,0	44,0	30,0

CBOS styczeń 2002,

Tabela 16. Nastroje po akcesji - rachunek strat i korzyści postrzeganych w wymiarze osobistym. Kwiecień 2008 rok. (w%)

Opinie ogółu respondentów, mieszkańców wsi i rolników.	Integracja Polski z UE przynosi Panu(i) osobiście;			
	Więcej korzyści niż strat	Tyle samo strat, co korzyści,	Więcej strat niż korzyści	Trudno powiedzieć
Polska [N:1101]	43	30	13	15
Mieszkańcy wsi	38	35	11	17
Rolnicy	41	22	18	20

CBOS kwiecień 2008,

Tabela 17. Nastroje po akcesji - rachunek strat i korzyści postrzeganych w wymiarze osobistym. Kwiecień 2009 rok. (w%)

Opinie ogółu respondentów, mieszkańców wsi i rolników.	Integracja Polski z UE przynosi Panu(i) osobiście;			
	Więcej korzyści niż strat	Tyle samo strat, co korzyści,	Więcej strat niż korzyści	Trudno powiedzieć
Polska [N:1101]	44	34	14	8
Mieszkańcy wsi	38	37	14	11
Rolnicy	29	34	32	5

CBOS kwiecień 2009,